ना.प.से.प्रा.

प्रदेश लोक सेवा आयोग

प्रदेश नं. १, बिराटनगर

स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गतका प्राविधिक तर्फ कृषि सेवा, भेटेरिनरी, लाईभष्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट र फिसरिज समुह, सहायकस्तर चौथो तहका पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

विषयः सेवा सम्बन्धी

— १४

१. पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी

- १.१ नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्बन्धी व्यवस्था
- १.२ निजामती सेवा ऐन, २०४९ तथा नियमावली, २०५०
- १.३ प्रदेश निजामती सेवा ऐन तथा नियमावली (प्रदेश नं. १)
- १.४ पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५६
- १.५ पशु बधशाला तथा मासु जाँच ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५६
- १.६ जलचर संरक्षण ऐन, २०१७
- १.७ दाना पदार्थ ऐन, २०३३ र नियमावली, २०४१
- १.८ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी)
- १.९ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा पशु सेवाको संरचना
- १.१० पशुपन्छी र मत्स्य अनुसन्धानमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को संरचना र क्रियाकलाप
- १.११ नेपालमा पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनको संक्षिप्त इतिहास र बर्तमान अवस्था
- १.१२ प्रदेश नं. १ को चालु आवधिक योजनामा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासको उद्देश्य र कार्यक्रमको प्राथमिकता, लक्ष्य एवम् कार्यान्वयन रणनीति
- १.१३ नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासको महत्व र यी क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु
- १.१४ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवम् मूल्यांकन र स्थानीय तहहरुको भूमिका
- १.१५ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रममा ऋण, बिमा, उत्पादन सामाग्री, औजार, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- १.१६ पशुपन्छी तथा मत्स्य बस्तुको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- १.१७ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासमा सरकारी, सहकारी तथा नीजि क्षेत्रको भूमिका
- १.१८ पशुपन्छी तथा मत्स्यको दिगो एवम् व्यवसायिक उत्पादन बृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त प्रविधि
- १.१९ पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रको विकासमा प्रसारका तरिकाहरु, महत्व, सिमितता र प्रभावकारीता एवम् एकिकृत प्रसार सेवा कार्यक्रम
- १.२० पशुपन्छी र मत्स्य विकासमा समुह पद्धती प्रक्रिया र कार्यान्वयन तथा अगुवा कृषक छनौटको आधार, भूमिका र परिचालन
- १.२१ पशुपन्छी र मत्स्य विकासका लागि तालिम तथा सञ्चार कार्यक्रमको भूमिका
- १.२२ पशुपन्छी र मत्स्य विकासमा ग्रामीण पूर्वाधारः सिंचाई, कृषि सडक, बजार, चिस्यान केन्द्र, शित भण्डार आदिको व्यवस्थापन र महत्त्व

१.२३ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन भएका पशुपन्छी र मत्स्य सम्बन्धी परियोजना, आयोजना तथा कार्यक्रमहरु

— १२

२. भेटेरिनरी

२.१ आन्तरिक परजीवी (Internal parasite): नाम्ले जुका (Liverfluke), गोलो जुका (Roundworm), फित्ते जुका (Tapeworm), कक्सिडियोसिस (Coccidiosis) र रक्त परजीवि (Blood protozoa) को प्रमुख लक्षण, उपचार तथा रोकथाम

२.२ बाह्य परजीवी (External parasites): किर्ना (Tick), जुम्रा (Lice), उपियाँ (Fleas) र लुतो (Mange) को प्रमुख लक्षण, उपचार र रोकथाम

२.३ प्रमुख ब्याक्टेरियल रोगहरु (Bacterial diseases): भ्यागुते रोग (Hemorrhagic Septicemia), पटके रोग (Anthrax), चरचरे रोग (Black quarter), इन्टेरोटक्सिमीया (Enterotoxaemia), थुनेलो (Mastitis), क्षयरोग र जोन्स रोग (Tuberculosis and John's Disease), काफ स्कोर र कोलिब्यासिलोसिस (Calf scour and Colibacillosis), फाउल टाइफाइड (Fowl typhoid), कुखुराको हैजा (Fowl cholera), पुल्लोरम (Pullorum), खुर कुहिने रोग (Foot rot), ब्रुसेल्लोसिस (Brucellosis) र माइकोप्लाज्मोसिस (Mycoplasmosis) का लक्षण, उपचार र रोकथाम

२.४ प्रमुख भाईरल रोगहरु (Viral diseases): गौगोटी (Rinderpest), पि पि आर (PPR), लम्पी स्कीन रोग (Lumpy skin disease), एभियन ईन्फ्लुएन्जा (Avian influenza), एभिएन लिम्फोइड ल्युकोसिस (Avian lymphoid leucosis), खोरेत (Foot and mouth disease), रेविज (Rabies), स्वाईन फिभर (Swine fever), कुखुराको विफर (Fowl pox), गम्बोरो (Gumboro), रानीखेत (Ranikhet) तथा मरेक्स रोग (Marek's Disease) का लक्षण, उपचार र रोकथाम

२.५ प्रजनन् सम्बन्धी विकृति तथा समस्याहरुको कारण, लक्षण, उपचार तथा रोगकथाम

२.५.१ साल नझर्ने (Retention of Placenta)

२.५.२ तुहिने (Abortion)

२.५.३ डिस्टोकिया (Dystocia)

२.५.४ बाँझोपन: संक्रामक रोगहरुबाट र पौष्टिक तत्वको कमीबाट हुने

२.६ प्राथमिकता प्राप्त जुनोटीक रोगहरु (Zoonotic diseases): दुध र मासुबाट सर्ने रोगहरु

२.७ पशुपन्छीमा भिटामिन र खनिजको कमिबाट हुने रोगहरु

२.८ गाई भैसीका मेटाबोलिक रोगहरु: Milk Fever, Ketosis and Downer's Cow Syndrome

२.९ ढुसि तथा ढुसिजन्य पदार्थबाट हुने रोगहरु (Fungal and Mycotoxic diseases)

२.१०. आधारभूत प्रयोगशाला उपकरणहरु तथा निर्मलीकरणका तरीकाहरु

२.११ एन्टिमाईक्रोवियल रेसिस्टयान्सको अवधारणा (Antimicrobial resistance): एन्टिबायोटीक

२.१२ विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन (OIE)

२.१३ पशु कल्याणबारे जानकारी

— १२

३. लाईभष्टक, पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेन्ट

३.१ गाई भैसीका जातहरु तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु

३.१.१ उन्नत गाईका जातहरु: जर्सी, होलिस्टिन फ्रिजियन, ब्राउन स्वीस, हरियाणा

३.१.२ स्थानीय जातका गाईहरुः सिरी, अछामी, लुलु, खैला, तराई गाई, पहाडी गाई, चौरी

३.१.३ उन्नत जातका भैसीहरुः मुर्रा, नीलीरवि

३.१.४ स्थानीय जातका भैसीहरुः लिमे, पारकोटे र गड्डी

३.२ उन्नत तथा स्थानीय जातका बाख्राहरु तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु

३.२.१ उन्नत जातहरुः जमुनापारी, बोयर, बारबारी, सानन्

३.२.२ स्थानीय जातहरुः च्याँङ्ग्रा, सिन्हाल, खरी, तराई बाख्रा

३.३ उन्नत तथा स्थानीय भेडाका जातहरु तिनीहरुको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु

३.३.१ उन्नत जातका भेडाहरुः मेरिनो, पोलवर्थ, बोर्डरलाइसेस्टर

३.३.२ स्थानीय जातका भेडाहरुः भ्याङ्गलुङ्ग, बरुवाल, कागे, लाम्पुच्छ्रे

३.४ उन्नत तथा स्थानीय सुँगुरका जातहरु तिनको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरु

३.४.१ उन्नत जातः ल्याण्डरेस, योर्कसायर, ह्याम्पसायर, ड्युरोक, पाखिबास कालो

३.४.२ स्थानीय जातहरुः च्वाँचे, हर्रा, बामपुड्के

३.५ उन्नत र स्थानीय जातका कुखुराहरुको शारीरिक बनावट तथा उत्पादन विशेषताहरु

३.५.१ उन्नत जातहरुः न्यूहेम्पसायर, अष्ट्रालोर्प, व्हाईट लेगहर्न, गिरीराज, कडकनाथ

३.५.२ स्थानीय जातहरुः साकिनी, घाँटी खुइले, दुम्से (प्वाँख उल्टे)

३.६ खरायोः ऊन तथा मासुको लागि पालिने खरायोका जातहरु र तिनीहरुको विशेषता

३.७ पशुपन्छी प्रजनन् विधिहरु

३.८ भाले खोजेको पोथीको लक्षण तथा प्रजनन् गराउन उपयुक्त समय

३.९ कृत्रिम गर्भाधानको महत्व र विधि, कृत्रिम गर्भाधान कार्यमा उपयोग हुने उपकरणहरु, ऋतु चक्र, प्रजनन् सँग सम्बन्धित हर्मोनहरु

३.१० पौष्टिक तत्वहरुको वर्गीकरणः पानी, कार्बोहाइड्रेट, प्रोटीन, चिल्लो पदार्थ, भिटामिन र खनिज पदार्थ तथा तिनका गुणहरु

३.११ पशुपन्छीहरुको लागि सन्तुलित दाना तयार गर्ने विधि

३.१२ घाँसपात संरक्षणः हे र साइलेज बनाउने विधि, महत्त्व र गुणहरु

३.१३ परालमा यूरिया प्रयोग गर्ने विधि र उपयोगिता, पशु आहारामा प्रोबायोटीक्स प्रयोगका फाइदाहरु

३.१४ स्थानीय र उन्नत चरन घाँस तथा खेती तरीका

३.१४.१ कोसे घाँसः स्टाइलो, बरसिम, कुड्जु, सिराट्रो, सेन्ट्रो, बोडी, ब्हाईट क्लोभर, कोते, लुसर्न, डेस्मोडियम, केराउ, भेच लगायत अन्य महत्वपुर्ण घाँसहरु

३.१४.२ अकोसे घाँसहरुः नेपियर, पारा, सेटारिया, किक्यू ,राईग्रास, कक्सफुट, जै, अम्लिसो, सरगम, मुलाटो लगायत अन्य महत्वपुर्ण घाँसहरु

३.१४.३ डाले घाँसहरुः ईपिल ईपिल, बडहर, कोइरालो, टाँकी, काभ्रो, पाखुरी, किम्बु, दवदवे, पैयु, बकाइनो, निभारो, भिमसेनपाती, बैस, भोटेपिपल, बाँस, मेन्दोला लगायत अन्य महत्वपूर्ण घाँसहरु

३.१५ प्रचलित तथा उन्नत व्यवस्था अनुसार पशुपन्छीको गोठखोर निर्माण र सरसफाई

३.१६ विभिन्न पशुपन्छीको भाले, माउ तथा बच्चाको स्याहार र आहारा व्यवस्थापन

३.१७ जैविक सुरक्षा (Biosecurity)

३.१८ दुध प्रशोधन (Pasteurization) गर्ने विधि

३.१९ दुग्धजन्य पदार्थहरु बनाउने विधिः क्रिम, बटर, चिज, कुरौनी, घीउ, दही, छुर्पि, ललिपप, बम्बेसन, पेडा, रसवरी, मोही, सेरगोम

— १२

४. फिसरिज

४.१ माछाको बाहिरी स्वरुप, विभिन्न अङ्ग र ती अङ्गका कार्यहरु

४.२ माछापालनको महत्त्व र माछामा पाइने पौष्टिक तत्वहरु

४.३ पोखरीमा पालन योग्य माछाको जातहरु र जातिय विशेषता

४.४ आयोजना स्थल छनौट गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु एवम् माटोको गुणस्तर बारे जानकारी

४.५ पोखरी निर्माणका चरणहरु र रेखाङ्कन

४.६ माछापालनको लागि पोखरीको तयारी व्यवस्थापन (Pre- stocking management) एवम् पोखरीका प्रकारहरु र तिनको महत्त्व बारे जानकारी

४.७ पोखरी तयार गरी सकेपछी गरिने कार्यहरु (Post- stocking Management)

४.८ पोखरीको मलिलोपना जाँच्ने विधि

४.९ पुरानो पोखरीको मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन

४.१० पानीको भौतिक, रसायनिक र जैविक गुणबारे जानकारी एवम् पहिचान विधि (Detection methods)

४.११ माछापालनको लागि पानीको गुणस्तरका सुचकहरु र मापनस्तर

४.१२ मत्स्य यान्त्रीकरण र व्यवसायिक मत्स्यपालनमा यसको महत्त्व

४.१३ माउमाछा व्यवस्थापन एवम् परिपक्वता पहिचान र छनौट विधि

४.१४ मत्स्य प्रजननका लागि प्रयोग हुने हर्मोनहरु तथा रसायनहरु

४.१५ मत्स्य ह्याचरी र नर्सरीको अभिलेख तरिका र महत्व

४.१६ मत्स्य पालन गर्न मत्स्य भुराको छनौट, स्टकिङ साइज, दर र प्रजनन समयबारे जानकारी

४.१७ स्थानीय स्तरमा माछाको दाना बनाउने तरिका एवम् भण्डारण विधि

४.१८ पोखरीमा मत्स्य पालन (Pond fish culture)

४.१९ पिंजडामा मत्स्य पालन (Cage fish culture)

४.२० रेसवेमा मत्स्य पालन (Raceway culture)

४.२१ मत्स्यपालनका तरिका (माछाको जातको आधारमा)

- ४.२१.१ एक जातिय मत्स्यपालन (Monoculture)
- ४.२१.२ बहुजातिय मत्स्यपालन (Polyculture)

४.२२ मत्स्य पालनका तरिका (सघनताको आधारमा)

- ४.२२.१ सामान्य मत्स्यपालन (Extensive culture)
- ४.२२.२ अर्ध सघन मत्स्यपालन (Semi-intensive culture)
- ४.२२.३ सघन मत्स्यपालन (Intensive/super Intensive)

४.२३ एकीकृत मत्स्य पालन (Integrated fish culture) तथा व्यवस्थापन

- ४.२३.१ धानखेतमा मत्स्यपालन (Rice-fish culture)
- ४.२३.२ पशुपालन र मत्स्यपालन (Livestock and fish culture)
- ४.२३.३ फलफूल, तरकारी खेती र मत्स्यपालन (Horticulture and fish culture)

४.२४ मत्स्यपालनमा अपनाईएका पद्धतिहरु एवम् नविनतम प्रबिधिहरु
४.२५ माछापालनका जोखिमहरु एवम् मत्स्य बिमा बारे जानकारी
४.२६ माछापालनमा देखा पर्ने प्रतिपक्षी जिवहरु (Predators) र तिनको व्यवस्थापन विधि
४.२७ माछामा देखा पर्ने रोग र परजिवीहरुको पहिचान र व्यवस्थापन बारे जानकारी
४.२८ मत्स्यपालनमा अभिलेखको महत्त्व तथा मत्स्य उत्पादन र बजारीकरण

नमुना प्रश्नहरु (Model questions)

१. तलका मध्ये पानीमा घुलनशिल भिटामिन कुन हो ?
(क) भिटामिन ए
(ख) भिटामिन बि
(ग) भिटामिन डि
(घ) भिटामिन ई

२. तलका मध्ये लम्पी स्कीन रोगको कारक जीव कुन हो ?
(क)जिवाणु
(ख) विषाणु
(ख)ढुसी
(घ) परजिवी

३. दुधमा पाईने केसिन (Casein) कुन तत्त्व हो ?
(क) भिटामिन
(ख) कार्बोहाईड्रेड
(ग) प्रोटिन
(घ) खनिज

४. पोखरीमा एरेटरको काम के हो ?
(क्) माछा मार्न
(ख) हिलो निकाल्न
(ग) झार सफा गर्न
(घ) अक्सिजनको खपत गराउन

५. निम्न मध्ये पानीको रासायनिक गुण हो ?
(क) एमोनिया
(ख) सुर्यको प्रकाश
(ग) धमिलोपन
(घ) पानीको रङ्ग